

Inhoud

1	Pesten: definitie, prevalentie, verloop en problematiek	13
1.1	Inleiding	13
1.2	Wat is pesten?	13
1.3	Vormen van pesten	14
1.4	Prevalentie	15
1.5	Sekseverschillen	18
1.6	Leeftijds- en cohortverschillen	19
1.7	Consistentie van pestrollen in verschillende settings	20
1.8	Longitudinale studies: stabiliteit van pestrollen en ontwikkelingstrajecten	20
1.9	Problemen: antecedenten en consequenties van pesten	24
1.10	Cyberpesten (Katrien Van Cleemput en Heidi Vandebosch)	28
1.11	Samenvatting en conclusie	31
1.12	Literatuur	32
2	Metten van gedrag in peestsituaties	39
2.1	Inleiding	39
2.2	Observaties	40
2.3	Zelfrapportage (self-report)	42
2.4	Rapportage door leeftijdgenoten (peer report)	43
2.5	Oordelen van leerkrachten en ouders	46
2.6	Interviews	47
2.7	Dagboeken	48
2.8	Een vergelijking van methoden	49
2.9	Onderzoek bij individuele leerlingen	51
2.10	Ethische kwesties en anonimiteit	52
2.11	Samenvatting	53
2.12	Literatuur	54
3	Verklaren en voorspellen van gedrag in peestsituaties	57
3.1	Inleiding	57
3.2	Theory of mind	60
3.3	Sociale-informatieverwerkingstheorie	61
3.4	Theorieën over morele ontwikkeling	64
3.5	Hechtingstheorie	66
3.6	Sociaallerentheorie	67
3.7	'Resource control'-theorie	69
3.8	'Social Identity'-theorie	70
3.9	Beslissingsmodellen voor verdedigend gedrag (Jeroen Pronk)	71

3.10	Risicofactoren voor betrokkenheid bij pesten	73
3.11	Samenvatting	76
3.12	Literatuur	77
4	Pesten als groepsproces	83
4.1	Inleiding	83
4.2	Een rolbenadering bij pesten	83
4.3	De evaluatie van pesten in de context van de groep	88
4.4	Dyades in de groep: wederzijdse relaties tussen slachtoffers, daders en verdedigers	91
4.5	Doelen en opbrengsten van pesten	93
4.6	Samenvatting en conclusie	95
4.7	Literatuur	96
5	De rol van de omgeving: gezin en school	99
5.1	Inleiding	99
5.2	Het gezin	99
5.3	De school	106
5.4	Het belang van gezin en school en implicaties voor interventie	110
5.5	Samenvatting	112
5.6	Literatuur	113
6	Interventie en interventieonderzoek	117
6.1	Inleiding	117
6.2	Wat is een interventie?	117
6.3	Het interventiespectrum	118
6.4	Noodzaak van effectonderzoek	122
6.5	Effectonderzoek: de vijf W's	123
6.6	Eisen aan de interventie: duidelijk beschreven, toepasbaar in de praktijk en theoretisch onderbouwd ('Wat?')	123
6.7	Eisen aan effectonderzoek: interne en externe validiteit	125
6.8	Uitkomsten van interventieonderzoek ('Werkt?')	128
6.9	Moderatoren ('Wanneer' en 'Voor wie')	134
6.10	Mediatoren ('Waarom')	134
6.11	Kosteneffectiviteit	137
6.12	Erkenning van interventies door de Erkenningscommissie Interventies	138
6.13	Samenvatting en advies	139
6.14	Literatuur	139

7	Schoolbrede interventieprogramma's	143
7.1	Inleiding	143
7.2	Prima – een schoolbreed antipestprogramma voor basisscholen (Minne Fekkes en Theo Paulussen)	144
7.3	Het KiVa-antipestprogramma: de cruciale rol van de groep (Gijs Huitsing en René Veenstra)	149
7.4	Kanjertraining: een schoolbrede interventie voor een veilig klimaat op school (Lilian Vliek en Annemieke Oudman)	155
7.5	De Vreedzame School (Leo Pauw)	160
7.6	Meta-analyses van schoolprogramma's tegen pesten (Marjolijn Vermande)	165
7.7	Samenvatting	170
7.8	Literatuur	171
8	Interventies op het niveau van de klas	175
8.1	Inleiding	175
8.2	Taakspel: een effectief programma voor klassenmanagement (Pol van Lier, Hans Koot en Marjon ten Heggeler)	176
8.3	Het PAD-leerplan: een programma ter bevordering van sociale en emotionele competentie (Evelien Gooren, Pol van Lier, Hans Koot en Kees van Overveld)	179
8.4	Friendly ATTAC: de ontwikkeling van een digitale educatieve game tegen cyberpesten (Heidi Vandebosch, Karolien Poels en Katrien Van Cleemput)	182
8.5	Mediatie door leerkracht en leerlingen (Gerbert Haselager en Elisabeth Wiersma)	186
8.6	Samenvatting	191
8.7	Literatuur	191
9	Interventies gericht op leerlingen of hun ouders	195
9.1	Inleiding	195
9.2	Plezier op School: een zomercursus om de sociale competentie van aanstaande brugklassers te verhogen (Saskia Mulder, Marleen Faber en Marcel van Aken)	196
9.3	Sta Sterk Training: een selectieve interventie voor slachtoffers en buitenstaanders (Jeroen Pronk)	200
9.4	Alles Kidzzz: een individuele interventie op de basisschool voor leerlingen met gedragsproblemen (Sabine Stoltz en Monique van Londen)	204
9.5	Ik kies voor Zelfcontrole: een preventieve interventie voor kinderen met gedragsproblemen (Juliette Liber, Gerly de Boo en Pier Prins)	208